

BIJENGIDS

Fruitige Bijtjes Onderzoek

Doe mee met het onderzoek en ontdek de
bestuivers in jouw fruitboom

Wij zijn BIJzonder blij met jou

Colofon

Tekst: Vincent Kalkman, Menno Reemer, Marit Moerman en Valerie Andela

Foto: Dick Belgers & Marit Moerman

Tekeningen: Jeroen de Rond

INLEIDING

In Nederland komen ruim 350 bijensoorten voor. In deze bijengids is bedoeld om je te helpen bijen te herkennen voor tijdens het citizen science "Fruitige Bijtjes Onderzoek." In de gids staan de bijen die veel worden gezien in fruitbomen tijdens de bloesemperiode. Het boekje is bedoeld voor de periode maart t/m eind mei. Dit is de periode dat de fruitbomen bloeien en dat deze bijen vliegen. Na eind mei is de kans groot dat je soorten tegenkomt die niet in dit boekje staan. Ook verschijnen later in het jaar de mannetjes van bijen en die zijn er vaak

dan de vrouwtjes die in het boekje staan. Naast bijen staan er ook zweefvliegen in dit boekje die erg lijken op de bijen.

Herkenning

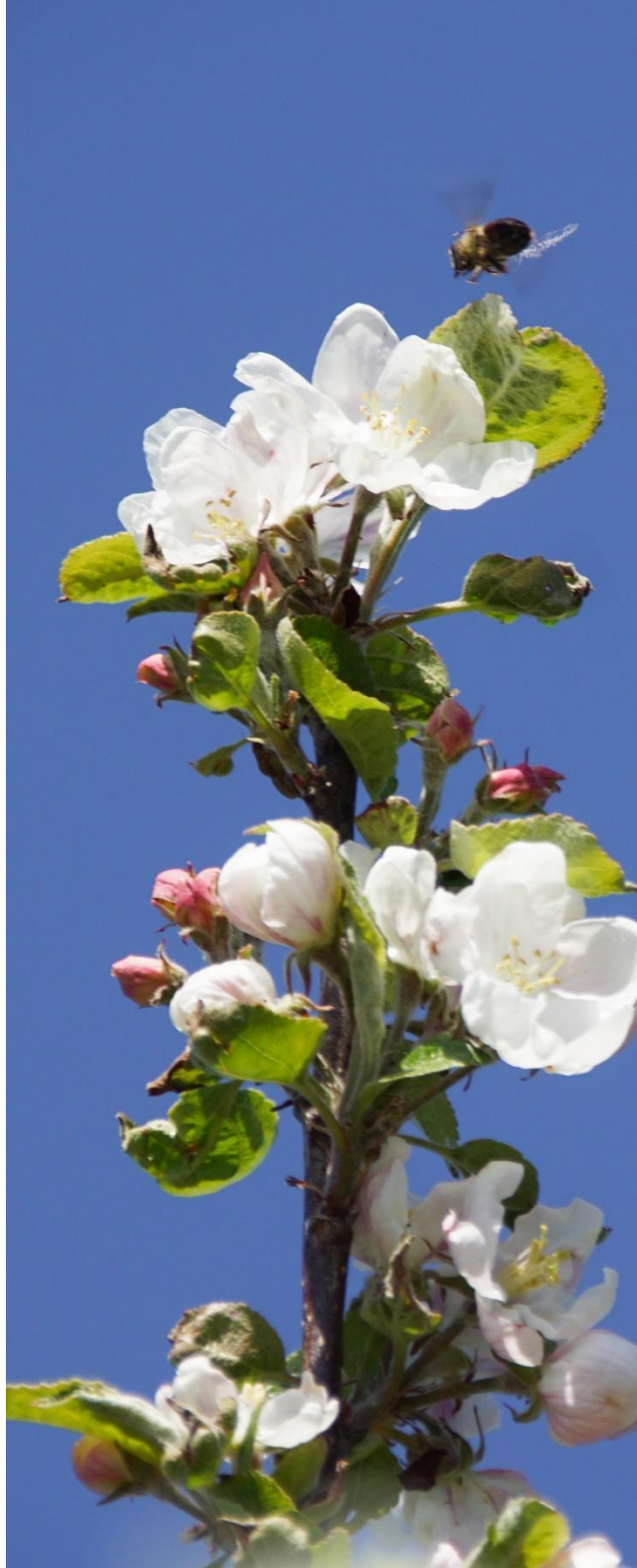
Er zijn veel verschillende soorten bijen in Nederland. Elke soort ziet er anders uit. Hommels zijn grote, dikke en behaarde bijen. Andere bijen zijn juist klein, slank en weinig behaard. De kleuren van deze bijen variëren van helemaal zwart tot de meeste bijzondere kleuren zoals groen, rood of geel gevlekt. Bijen zijn dus niet altijd zwartgeel gestreept.

Het is lastig om bijen te onderscheiden van zweefvliegen en wespen. Sommige zweefvliegen lijken door hun beharing sterk op bijen. Toch zijn er een paar

uiterlijke verschillen. Zweefvliegen hebben bijvoorbeeld twee vleugels en bijen hebben er vier. Dit is niet altijd makkelijk te zien omdat de vleugels van bijen soms over elkaar heen liggen. Hierdoor lijkt het alsof ze maar twee vleugels hebben. Naast de vleugels kun je ook naar de lengte van de voelsprietten kijken op de kop: bijen hebben lange sprietten en zweefvliegen meestal korte. Ook hebben bijen kaken onderaan hun kop en zweefvliegen alleen een tong.

Een groot verschil tussen bijen en wespen is de beharing. Veel bijen hebben lange haartjes, wespen zijn veel kaler. Bijen hebben vaak extra lange haren op hun achterpoten. Hiermee verzamelen ze stuifmeel. Enkele bijen hebben ook zulke haren op de onderkant van hun achterlijf. Wespen hebben daarentegen nooit zulke lange haren op hun lijf. Naast bijen met zulke lange haren zijn er ook bijen die bijna kaal zijn met zwart en geel kleurenpatroon. Deze lijken hierdoor veel op wespen en worden vaak door elkaar gehaald. Naast het uiterlijk zijn er ook verschillen in het gedrag van deze beesten. Bijen verzamelen stuifmeel en brengen dit naar hun nesten.

Wespen voeden zich op een andere manier. Zij voeden zich met dierlijke voedsel.

Levenswijze

Bijen houden van zon en bloemen. Je vindt ze dus vooral in open, bloemrijk landschap. In een boomgaard vind je vooral bijen en zweefvliegen op bomen waar veel zon op schijnt. Vrouwtjes verzamelen stuifmeel en dat brengen ze naar hun nest. Op dit stuifmeel leggen ze hun eitjes zodat de larven zich kunnen voeden met het stuifmeel. Sommige bijen zijn kieskeurig in hun dieet en verzamelen alleen stuifmeel van een bepaalde

bloem. De nesten van bijen worden op verschillende soorten plekken en manier gemaakt. Veel soorten nestelen door zelf gangen te graven in de grond. Andere bijen nestelen in dood hout of holle stengels van de vlier of braam. De meeste bijen leven solitair. Slechts enkele soorten leven in sociale volken zoals de hommels en honingbij.

Doe mee!

Dit boekje is speciaal gemaakt voor het herkennen van bijen in je fruitboom. In het citizen science 'Fruitige Bijtjes Onderzoek' wordt er onderzoek gedaan naar de invloed van bestuivers op de kwaliteit van het fruit. Naturalis en Landschapsfonds Holland-Rijnland willen graag weten hoe het staat met de bestuivers in de fruitbomen en daar is hulp bij nodig! Doen jullie mee?

Meer weten?

Op de website van een onderzoek dat specifiek gericht is op hoogstamboomgaarden kun je meer informatie vinden. Hier kun je een heel educatieprogramma vinden, waar je kunt leren hoe je soorten kunt herkennen en wat je moet doen voor het onderzoek.

Meer informatie: www.naturalis.nl/fruitigebijtjes

23 SOORTEN

BIJEN, HOMMELS EN ZWEEFVLIEGEN

die in het voorjaar in je fruitboom vliegen

BIJEN

In Nederland zijn er circa 360 soorten bijen bekend. De bekende honingbij is slechts één soort hiervan. Dit is geen wilde bij. De honingbij wordt door mensen gehouden in een bijenkast. Wilde bijen zijn divers in zowel hun uiterlijk als levenswijze. De meest voorkomende bijenfamilies zijn zandbij, groefbijen, hommels, metselbijen, behangersbijen, maskerbijen, klokjesbijen, koekoeksbijen, grote wolbij en sachembijen.

Bijen spelen een belangrijke rol in het bestuiven van planten. Dit doen ze door voedsel te verzamelen. Alle bijen bezoeken bloemen voor hun voedselvoorziening. Volwassen bijen voeden zich voornamelijk met nectar. Nectar bevat veel suikers en levert daarom snelle energie op dat ze gebruiken om te vliegen, voedsel te verzamelen en nesten te bouwen. Stuifmeel bevat veel eiwitten. Dit wordt verzameld voor de larve. Dit hebben ze nodig om te kunnen groeien.

Volwassen bijen leven meestal enkele weken. De rest van het jaar zijn bijen in een andere fase van de levenscyclus. Een uitzondering hiervan zijn hommels en sommige groefbijen. De bevruchte vrouwtjes overwinteren en kunnen wel een half jaar oud worden. Mannetjes hebben vaak langere antennes en zijn slanker dan de vrouwtjes. Ook verschillen de vrouwtjes en mannetjes vaak in hun uiterlijk. Ze hebben verschillende kleuren en zijn verschillend in lengte of dichtheid in beharing.

ROSSE METSELBIJ

(vrouw)

Osmia bicornis

Herkenning Vrij grote (8-10 mm), breedgebouwde bij met dichte beharing en zwakke metaalglans. Vrouwtje met zwart behaarde kop en uiteinde achterlijf, lichtbruin borststuk. Voorste helft achterlijf rossig behaard, buik met dichte rode beharing ('buikschiuer'). Verwarring mogelijk met vosje, maar die is op onderzijde borststuk en achterlijf geheel zwart behaard.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei terreinen met enige bomen, struweel of bebouwing. Veel in stedelijk gebied en bij bosranden.

Nestelwijze Nestelt in dood hout en holle stengels, ook in muurspleten en andere kunstmatige holten, zelfs in sleutelgaten. Wordt regelmatig gezien in 'bijenhôtels'.

Vliegtijd Vliegt van maart tot en met juni, met een piek in april en mei.

GEHOORNDE METSELBIJ

(vrouw)

Osmia cornuta

Herkenning Vrij groot (11 – 15 mm), De kop en het borststuk van deze metselbij is zwart behaard. De achterlijfssegmenten zijn allemaal rood/rossig behaard. De vrouwtjes hebben aan de voorkant van de kop hoortjes. Daarnaast zijn de vrouwtjes groter dan de mannetjes en hebben buik met rossige haren ('buikschiuer'). De mannetjes hebben opvallend witte haren op de voorkant van de kop.

Voorkomen Vrij algemeen en voornamelijk in West- en Zuid-Nederland.

Leefgebied Allerlei verschillende terreinen maar vooral in stedelijk gebied.

Nestelwijze Nestelt in allerlei holle ruimtes met een diameter van 6 tot 10 mm. Elke nestcel wordt afgesloten met een wandje dat bestaat uit leem en zand. Worden regelmatig gezien in 'bijenhôtels'.

Vliegtijd Vliegt vroeg in het voorjaar, vanaf maart t/m mei.

VOSJE

(vrouw)

Andrena fulva

Herkenning Het vrouwtje (10-11mm) is makkelijk te herkennen aan de lange, dichte, vosrode beharing op de bovenkant van borststuk en achterlijf, in combinatie met de zwartbehaarde kop en onderzijde van borststuk en achterlijf. Verwarring kan optreden met de rosse metselbij, maar hierbij zijn de haren op de onderzijde van borststuk en achterlijf licht gekleurd.

Voorkomen Algemeen en verspreid over heel Nederland.

Leefgebied Veel in stedelijk gebied waar ze te vinden is in tuinen, plantsoenen en parken; buiten het stedelijk gebied te vinden langs bosranden, ruigten en (spoor)dijken.

Nestelwijze Nestelt in zelfgegraven gangen in de grond.

Vliegtijd Vliegt vroeg in het voorjaar. Wordt vanaf maart waargenomen en bereikt in april al zijn piek.

ROODGATJE

(vrouw)

Andrena haemorrhoa

Herkenning Vrouwtje (8-10mm) met oranjebruin behaard borststuk en glimmend zwart achterlijf met oranje-rode achterlijfspunt; achterschelen oranje. Deze combinatie van kenmerken komt bij andere 'tuinbijen' niet voor.

Voorkomen Algemeen en verspreid over heel Nederland, voornamelijk in veen- en kleigebieden.

Leefgebied Allerlei terreinen, vooral waar struweel aanwezig is, zoals bosranden, duinen, heidegebieden, landbouwgebieden en stedelijk gebied.

Nestelwijze Nestelt in zelfgegraven gangen in de grond.

Vliegtijd Vliegt vroeg in het voorjaar van maart tot in juni, met een piek eind april / begin mei.

ASBIJ

(vrouw)

Andrena cineraria

Herkenning Vrij grote zwarte bij (10- 15 mm) met witte beharing op de kop en het borststuk. Ze hebben een glanzend zwart achterlichaam. Mannetjes hebben een grijze borststuk met blauwe glans op het achterlijf. Ze hebben net zoals de vrouwtjes lichte witte beharing op de eerste segmenten.

Voorkomen Open zandplekken zoals opgespoten terreinen, duinen, zonnige bosranden en heide.

Leefgebied Algemeen maar hebben een voorkeur voor zandgronden.

Nestelwijze De asbij doet aan nestaggregatie. Dit houdt in dat ze hun nesten bij elkaar in de buurt bouwen, meestal zijn het kleine kolonies. De nesten liggen vaak bij graspollen. Vrouwtjes grazen meestal twee nesten per seizoen.

Vliegtijd Vliegt in het voorjaar vanaf maart t/m juni.

GRASBIJ

(vrouw)

Andrena flavipes

Herkenning Bruin behaarde bijen (10- 13 mm), de beharing op de kop en het borststuk is donkere dan het achterlichaam. Het achterlijf is glanzend en hebben crèmekleurige haren op 2 – 4 tergiet.

Voorkomen In zuidelijk Nederland een van de algemeenste bijen.

Leefgebied Zeer uiteenlopende terreinen maar vooral in niet te natte biotopen van stadstuinjes tot heidegebieden.

Nestelwijze De vrouwtjes nestelen vaak in kolonies die tot enkele honderden nesten groot zijn. In de nestplaatskeuze zijn ze niet al te kieskeurig.

Vliegtijd Vliegen in twee generaties, van maart t/m september.

GRIJZE ZANDBIJ

(man & vrouw)

Andrena vaga

Herkennen Zowel het vrouwtje als mannetje wordt tussen de 13 en 15 mm groot. Soms zijn de mannetjes iets kleiner. De vrouwtjes hebben een zwart en glimmend achterlijf en een licht behaard achterlichaam. De lange grijze haren van deze zandbij vormen een pelsje. De mannetjes lijken op de vrouwtjes maar hebben een minder haren op het borststuk. Ze hebben lange witte haren op de onderste helft van het lichaam. Dit lijkt op een baard.

Voorkomen Komen in zandgebieden in grote hoeveelheden

voor. In het noorden van Nederland en rondom rivieren worden weinig zandbijen gevonden.

Leefgebied Een grijze zandbij komt bij alle zandgronden voor. Daarnaast zijn ze veel te vinden in de buurt van wilgen bij heidegebieden, naaldbossen en zandputten.

Nestelwijze Ze nestelen in zanderige gebieden. Ze maken vooral nesten in heide, open bossen of zandputten. De ingang van het nest wordt gekenmerkt door een kegelvormig zandhoopje.

Vliegtijd Begint met vliegen vanaf maart tot eind mei.

VILTVLEKZANDBIJ

(vrouw)

Andrena nitida

Herkennen Het vrouwtje is een grote (12 -15 mm) zandbij met oranjebruin behaard borststuk en glimmend zwart achterlijf, met langs de zijkant vlekken van korte, witte beharing. Verschilt van gelijkende soorten door de zwarte schenen van de achterste poten, de zwarte achterlijfspunt en het glimmend zwarte achterlijf met witte haarvlekken.

Voorkomen Algemeen en verspreid over heel Nederland, één van de weinige zandbijen die ook in de zeekleigebieden algemeen is. Minder algemeen op de zandgronden.

Leefgebied Allerlei terreinen, zoals bosranden, duinen, heide- en landbouwgebieden en stedelijk gebied.

Nestelwijze Nestelt in zelf gegraven gangen in de grond.

Vliegtijd Vliegt vroeg in het voorjaar van maart tot in juni, met een piek eind april / begin mei.

HONINGBIJ

(vrouw & man)

Apis mellifera

Herkenning Vrij grote (9-14mm), donkerbruine bij, vaak met gedeeltelijk oranje achterlijf. Op het achterlijf (langs de voorranden van de segmenten) zijn grijswitte dwarsbandjes te zien die in het midden niet onderbroken zijn. Van gelijkende bijensoorten te onderscheiden door de behaarde ogen, de geheel donkere poten en de grijswitte bandjes op het achterlijf.

Voorkomen Zeer algemeen in heel Nederland. In Nederland komen honingbijen niet in het wild voor. Alleen volken die door imkers in bijenkasten worden gehouden en verzorgd.

Nestelwijze Nestelt in Nederland vrijwel uitsluitend in bijenkasten van imkers. Bij hoge uitzondering vestigen aan imkers ontsnapte volken zich wel eens in een holle boom of oude schuur.

Vliegtijd Werksters van honingbijen kunnen vrijwel het gehele jaar gezien worden, zelfs op warme, zonnige winterdagen.

Vrouw

Man

GROEFBIJEN

Lasioglossum (meerdere soorten)

De groefbijen zijn een familie. Er zijn ongeveer 50 verschillende soorten groefbijen. Die worden verdeeld in twee verschillende geslachten.

Herkenning Groefbijen zijn kleine bijen van 4 tot 78 mm groot. De meeste soorten hebben lichte haarbandjes op het achterlijf. De vrouwtjes hebben over het midden van de laatste achterlijfplaat een lengtegroef.

Voorkomen Niet algemeen, worden voornamelijk bij zandgebieden gevonden.

Leefgebied Zandgebieden zoals heide, duinen en stuifgebieden.

Nestelwijze Groefbijen maken in gronden van zand, leem of löss nesten. De meest soorten maken nesten alleen maar enkele in kolonies. De nakomelingen komen hetzelfde jaar nog boven de grond en paren in de nazomer.

Vliegtijd Deze familie vliegt van maart t/m oktober. Dit verschilt een beetje per soort.

GEWONE SACHEMBIJ

(vrouw & man)

Anthophora plumipes

Herkenning Grote (14-16 mm), breedgebouwde bij met dichte beharing. Bij het vrouwtje komen twee kleurvormen voor: een grijsgeel behaarde met een zwart behaarde achterlijfspunt, en een zwart behaarde met oranjerode beharing van de achterschenen. Het mannetje heeft een heldergele voorzijde van de kop en is onmiskenbaar door de lange zwarte pluimpjes aan de middenpoten.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei biotopen, zoals tuinen, parken, bosranden, rivieroeveren en industrieterreinen. Bezoekt allerlei bloemen. In tuinen vaak te zien op longkruid.

Nestelwijze Nestelt op zonnige plaatsen in de bodem en in wanden of muren, graag in leem.

Vliegtijd Vliegt vroeg in het voorjaar van maart tot in mei, met een piek in april.

Lichte variant, vrouw

Donkere variant, vrouw

Man

HOMMELS

Hommels zijn bijen. Ze zien er duidelijk anders uit dan andere bijen, maar hommels behoren tot dezelfde familie als de bijen. Hommels zijn wollig en kleurrijk behaard. In Nederland zijn er 29 soorten hommels bekend. In eerste instantie lijken hommels makkelijk uit elkaar te houden door hun mooie kleuren patronen. Maar veel hommels hebben dubbelgangers en zijn nauwelijks uit elkaar te houden. Een voorbeeld hiervan zijn de aardhommels.

Hommels zijn bijzonder omdat ze sociale levenswijze hebben. Dit komt verder alleen voor bij honingbijen en enkele groefbijen. Het sociale leven houdt in dat de vrouwtjes met elkaar een nest bouwen en samen de nageslachten verzorgen. Bij hommels legt maar een vrouwtjes eieren. Dit is de koningin. De andere vrouwtjes zijn werksters. Die zijn dochters van de koningin en helpen hun moeder met het nest en het broed. Vanaf februari tot april zie je vooral koninginnen vliegen. In mei worden de eerste werksters geboren. In de loop van de zomer komen de eitjes uit met mannetjes en nieuwe koninginnen.

Van de 29 soorten hommels in Nederland zijn er 7 soorten koekoekshommels. Deze hommels besteden de opvoeding van hun jongen uit. Ze leggen eieren in de nesten van andere soorten hommels en worden grootgebracht door werksters van de andere soort. Koekoekshommels hebben hun favoriete gastheer. Het uiterlijk van deze hommels lijkt op die van hun gasthommel. Dit maakt het makkelijker om de kolonie binnen te dringen.

TUINHOMMEL

(vrouw)

Bombus hortorum

Herkenning Het borststuk is zwart behaard met zowel aan voor- als achterzijde een gele band. Het achterlijf is geel behaard aan de voorzijde, zwart op het midden en wit aan de achterlijfspunt. Andere hommelseorten met dit kleurenpatroon komen niet voor in tuinen. Wel is verwarring mogelijk met aardhommel & veldhommel, die echter de gele band aan de achterzijde van het borststuk missen.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland, maar meestal in lage aantallen.

Leefgebied Allerlei open en beboste landschappen. Heeft vanwege de lange tong een sterke voorkeur voor planten met lange bloembuizen, zoals lipbloemen (dovenetel, rode klaver), smeerwortel en vingerhoedskruid.

Nestelwijze Nestelt op of vlak onder de grond. Kolonies tellen 50-120 werksters.

Vliegtijd Koninginnen die overwinteren, vliegen in maart en april. De nieuwe generatie koninginnen vliegt samen met de mannetjes van mei tot in augustus. Werksters vliegen van mei tot in september.

VELDHOMMEL & AARDHOMMEL

(vrouw)

Bombus lucorum/ Bombus terrestris

Herkenning De veldhommel en aardhommel hebben een zwart behaard borststuk met gele band aan de voorzijde, en een achterlijf met een gele voorzijde, zwarte middenband en geheel witte achterlijfspunt. In tuinen zijn deze soorten te verwarren met de tuinhommel, die echter aan de achterzijde van het borststuk een extra gele band heeft.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei open en beboste landschappen.

Nestelwijze Nestelen gewoonlijk ondergronds, bij voorkeur in oude hopen van muizen of mollen, tot circa 30 cm diep. Kolonies tellen 100-400 werksters.

Vliegtijd Koninginnen die overwinteren, vliegen in maart en april. De nieuwe generatie koninginnen vliegt samen met de mannetjes van mei tot in augustus. Werksters vliegen van mei tot in september.

STEENHOMMEL

(vrouw)

Bombus lapidarius

Herkenning Vrouwtjes zijn zwartbehaard met roodbehaarde achterlijfspunt. Kan verward worden met vrouwtjes van de weidehommel, maar die soort heeft een meer oranjegekleurde achterlijfspunt en bijna altijd een gele band op de voorkant van het borststuk.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei open en beboste landschappen.

Nestelwijze Nestelt in allerlei holten, zowel boven- als ondergronds, zoals oude muizenholten, nestkastjes en spouwmuren. Kolonies tellen 100-300 werksters.

Vliegtijd Koninginnen die overwinteren, vliegen in maart en april. De nieuwe generatie koninginnen vliegt samen met de mannetjes van mei tot in augustus. Werksters vliegen van mei tot in september.

WEIDEHOMMEL

(vrouw)

Bombus pratorum

Herkenning Vrouwtjes van de weidehommel zijn grotendeels zwart met oranje- of roodachtige achterlijfspunt en een gele band op de voorzijden van het borststuk en vaak ook op het begin van het achterlijf. Ze kunnen verward worden met vrouwtjes van de steenhommel, maar de vrouwtjes van deze soort hebben nooit een gele band op de voorkant van het borststuk.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei open en beboste landschappen. Algemeen in stedelijk gebied.

Nestelwijze Nestelt in allerlei holten, zowel boven- als ondergronds, zoals in oude muizenholten en boomholten en schuren. Kolonies tellen 50-120 werksters.

Vliegtijd Koninginnen die overwinteren, vliegen van maart tot mei. De nieuwe generatie koninginnen vliegt samen met de mannetjes van mei tot in augustus. Werksters vliegen van mei tot in september.

AKKERHOMMEL

(vrouw)

Bombus pascuorum

Herkennen Variabel gekleurde hommelm. Donkere exemplaren, die in Nederland vooral in het westen voorkomen, hebben een oranje behaard borststuk en een oranje behaarde achterlijfspunt, met verder zwarte beharing. Lichte exemplaren, in Nederland vooral in het oosten, zijn overwegend oranje behaard en hebben ook witachtige haren aan de zijkant van het borststuk. Allerlei tussenvormen komen voor.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei open en beboste landschappen.

Nestelwijze Nestelt in allerlei holten, zowel boven- als ondergronds, zoals in graspollen, oude muizenholten en schuren. Kolonies tellen 60-150 werksters.

Vliegtijd Koninginnen die overwinteren, vliegen in maart en april. De nieuwe generatie koninginnen vliegt samen met de mannetjes van mei tot in augustus. Werksters vliegen van mei tot in september.

BOOMHOMMEL

(vrouw)

Bombus hypnorum

Herkennen Onmiskenbare hommelm door het geheel oranjebruin behaarde borststuk en de wit behaarde achterlijfspunt.

Voorkomen Algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei biotopen, vooral in nabijheid van bos, struweel en bebouwing. Veel in parken en tuinen.

Nestelwijze Nestelt graag in boomholten, maar ook in allerlei kunstmatige holten, zoals vogelnestkastjes, spouwmuren, schuren en stallen. Kolonies tellen 80-400 werksters, die bij verstoring van het nest agressief kunnen reageren.

Vliegtijd Koninginnen die overwinteren, vliegen in maart en april. De nieuwe generatie koninginnen vliegt samen met de mannetjes van mei tot in augustus. Werksters vliegen van eind april tot in augustus.

GROTE KOEKOEKSHOMMEL

(vrouw)

Bombus vestalis

Herkenning Een wollig, dicht behaarde hommelm (16 – 21 mm). Aan de voorzijde van het borststuk is een bruingele band. Aan de voorzijde heeft deze hommelm een bruingele band. Op de laatste segment zit een witte beharing met enkele gele haren.

Voorkomen Hij is vrij algemeen in zuid en midden van Nederland. Komt voornamelijk voor rondom de rivieren.

Leefgebied Het biotoop is dat van de gasthommel: open terrein, bosranden en bloemrijke graslanden.

Nestelwijze Nestparasiet, parasiteert op de aardhommel. Ze bouwen een eigen broedcel in het nest van de gasthommel van het aanwezige materiaal. De broedzorg laten ze volledig over aan de gasthommel.

Vliegtijd Van eind maart t/m half september. De vrouwtjes die overwinteren vliegen in april, mei en juni, ruim later dan het ontwaken van de koninginnen van de hommels waarop ze parasiteren. De nieuwe vrouwtjes en mannetjes vliegen in de zomermaanden.

VIERKLEURIGE KOEKOEKSHOMMEL

(man)

Bombus sylvestris

Herkenning De meest algemene koekoekshommel (13-18 mm). De vrouwtjes hebben een glanzend achterlijf met dunne beharing. Het borststuk heeft een brede okergele band met op de derde rugplaat witte haren. Door het kromme achterlijf is de roodbruine beharing op de laatste plaat vaak niet goed te zien.

Voorkomen Vrij algemeen en wijd verspreid in heel Nederland, schaars in tuinen.

Leefgebied Bosrijke biotoop zoals bosranden, bospaden en parken.

Nestelwijze Deze hommels zijn nestparasiet van de weidehommel en veenhommel. Vrouwtjes leggen eieren in de nesten van deze hommels, waarna hun larven door de nietsvermoedende werksters van deze hommels worden grootgebracht.

Vliegtijd Vanaf maart t/m half oktober.

GEWONE KOEKOEKSHOMMEL

(vrouw)

Bombus campestris

Herkenning Het borststuk is zwart behaard met zowel aan voor- als achterzijde een gele band. Het achterlijf is variabel gekleurd, van overwegend zwart met weinig geel tot bijna geheel geel behaard. Donkere exemplaren zijn van andere hommels in tuinen te onderscheiden doordat de lichte beharing van de achterlijfspunt beperkt is tot de zijkanten en geen volledige band vormt. Lichte exemplaren zijn te onderscheiden doordat ze geen 'strakke' zwarte band over het midden van het achterlijf hebben.

Voorkomen Vrij algemeen en wijd verspreid in heel Nederland.

Leefgebied Allerlei open en beboste landschappen.

Nestelwijze De gewone koekoekshommel is een nestparasiet van onder andere de akkerhommel en de weidehommel. Vrouwtjes leggen eieren in de nesten van deze hommels, waarna hun larven door de nietsvermoedende werksters van deze hommels worden grootgebracht.

Vliegtijd Vrouwtjes die overwinterd hebben, vliegen in april, mei en juni, een stuk later dan het ontwaken van de koninginnen van de hommels waarop ze parasiteren. Verse vrouwtjes en mannetjes vliegen in de zomermaanden. Vrouwtjes worden dan echter veel minder vaak gezien dan mannetjes, omdat zij snel na de paring een plek zoeken om te overwinteren.

ZWEEFVLIEGEN

Er zijn circa 330 verschillende soorten zweefvliegen in Nederland. De meest voorkomende soorten groeien in een boomgaard zijn bandzweefvlieg, snorvliegen, bijvliegen, platvoetjes en hommelnabootsers. Tussen deze soorten is een grote variatie. Ondanks deze grote variatie zijn er enkele eigenschappen die elke zweefvlieg heeft.

Veel zweefvliegen lijken in hun uiterlijk op andere stekende insecten zoals bijen of hommels. Zweefvliegen steken echter niet. Dit doen ze zodat ze een dreigend uiterlijk hebben en andere dieren afschrikken. Dit wordt mimicry genoemd. Zweefvliegen hangen stil in de lucht op een plek zoals een helikopter. Dit doen ze door razendsnel te bewegen met hun vleugels, wel 200 tot 300 keer per seconde. Dit kost veel energie. Hier komt hun naam vandaan. Ze zweven in de lucht.

Zweefvliegen leggen eieren. Uit zo'n ei komt een larve van een zweefvlieg. Ze voeden zich en doorlopen enkele vervellingen. Uiteindelijk zal de larve zich verpoppen. Uit de pop komt een zweefvlieg. Deze vlieg voedt zich met nectar en stuifmeel. Zweefvliegen eten nectar en stuifmeel. Dit doen ze voor hun eigen voedingsstoffen. Dit is anders dan met bijen die dit verzamelen voor hun jonge. Vervolgens paren de vrouwtjes en mannetjes. De vrouw legt haar eieren op een geschikte plek en dan begint de cyclus opnieuw.

BIJVLIEGEN

Eristalis (meerdere soorten)

Herkenning Bijvliegen lijken op bijen en worden vaak verward met de honingbij. Het borststuk is sterk behaard, maar het achterlijf is grotendeels kaal. In tegenstelling tot bijen hebben ze korte antennen en één paar vleugels in plaats van twee. Veel soorten hebben op de eerste paar segmenten op het achterlijf gele vlekken. De achterpoten zijn veel minder sterk behaard dan die van de meeste bijen.

Voorkomen Algemeen in heel Nederland

Leefgebied Allerlei biotopen, onder meer veel in tuinen.

Levenswijze Larven van bijvliegen leven in water en modder.

Vliegtijd Een deel van de soorten overwintert en is vanaf het vroege voorjaar al in tuinen aan te treffen.

GEWONE PENDELVLIEG

Helophilus pendulus

Herkenning Een zweefvlieg (11-13 mm) met zwart, gele lengtestrepen op het borststuk met een geel achterlijfvlakken. Ze onderscheiden zich door de kale zwarte lengtestrepen op het gezicht. Daarnaast zijn de grote bolle ogen van deze vlieg erg opvallend.

Voorkomen Zeer algemeen in Nederland.

Leefgebied Ze leven in uiteenlopende biotopen met als voorkeur vochtige graslanden met beschutting.

Nestelwijze De larven leven in rottende plantaardige en dierlijke materialen in het water.

Vliegtijd Vroeg in het voorjaar.

BANDZWEEFVLIEGEN

Syrphus vitripennis

Bandzweefvliegen is een familie. In de familie zijn drie verschillende geslachten te onderscheiden: *Epistrophe*, *Megasyrphus* en *Syrphus*.

Herkenning Middelgrote zweefvliegen (7-14 mm) met een groene borststukrug en gele band of patronen op het achterlijf. De mannetjes en vrouwtjes zijn makkelijk uit elkaar te houden. Er wordt gekeken naar de bovenkant van de kop. Als de ogen elkaar raken is het een mannetje en als de ogen gescheiden zijn dan is het een vrouwtje.

Voorkomen Verspreid over heel Nederland en algemene soort.

Leefgebied Bloemrijke zoomvegetatie en op bomen en struiken met veel bladluizen.

Nestelwijze Een larve van een bandzweefvlieg kan in enkele weken honderden bladluizen eten.

Vliegtijd Varieert per soort maar vliegen voornamelijk vanaf april t/m augustus.

Wij zijn BIJzonder blij met jou

In dit boekje valt op dat er een behoorlijke verschillen zijn in bijen, hommels en zweefvliegen. Toch lijken ze ook erg op elkaar! In Nederland komen ruim 360 bijensoorten voor en 330 soorten zweefvliegen. In deze bijengids staan de bijen die in het voorjaar rondvliegen in je fruitboom. Neem dit boekje mee met het tellen in en doe mee met het onderzoek.

Fruitige Bijtjes Onderzoek

Dit is een project rondom de bestuivers in je fruitboom. Help jij mee om Naturalis en Landschapsfonds Holland-Rijnland meer inzicht te geven in de bestuivers en de kwaliteit van de oogst?

Wat zoemt er?

Deze bijengids is een hulpmiddel voor het Fruitige Bijtjes Onderzoek. Wat voor soorten bestuivers vliegen in je fruitboom?

www.naturalis.nl/fruitigebijtjes

